

Ddr. Barica Marentič Požarnik

ALI SE ZNAMO POSLUŠATI? NE POZABIMO, DA JE TUDI TO VIR UČENJA IN ZNANJA

Ocena knjige **Leopoldine Plut Pregelj (2012). Poslušanje: način življenja in vir znanja. Ljubljana: DZS.**

Delo je rezultat večdesetletnega poglobljenega ukvarjanja avtorice s pojavom poslušanja, za katerega sama meni, da predstavlja v povezavi z govorom osrednjo dejavnost v izobraževalnem procesu in osebnostnem razvoju. Naj spomnim, da je avtorica med drugim doktorirala iz te tematike in tudi že pred leti izdala knjigo Učenje ob poslušanju,¹ kot soavtorica pa je obravnavala poslušanje tudi v okviru učnega pogovora.²

Avtorica obravnava poslušanje poglobljeno in interdisciplinarno, ob povezovanju različnih razsežnosti – tako fizikalno-fiziološke kot tudi spoznavno psihološke, didaktične, socialne in končno etične in (šolsko)politične. Ko analizira vrste poslušanja, podrobneje opisuje predvsem za učenje pomembno razločujoče poslušanje in poslušanje z razumevanjem, omenja pa tudi razbremenjujoče in doživljajsko poslušanje.

V osrednjih poglavjih, ki obravnavajo različne vidike poslušanja v šoli, veliko pozornosti posveča odnosu in ravnovesju med govorno in poslušalsko dejavnostjo pri sporazumevanju v pouku in učenju, kar teoretsko utemeljuje predvsem z idejami Bahtina in Vigotskega. Glede na to, da večinoma pri tem pomislimo na učenčevo poslušanje, posebej spodbuja k večjemu poudarku na učiteljevem (občutljivem in spoštljivem) poslušanju, čemur posveča tudi posebno poglavje.

Teoretske ugotovitve vseskozi ponazarja in »prizemljuje« s številni primeri dialogov, izjav učencev in anekdot iz vsakdanje prakse, do katere pa ni prizanesljiva, saj »učitelji nimajo časa za poslušanje, učenci pa ne priljubljenosti za govorjenje« (str. 129). Ugotavlja, da samo z uvažanjem različnih avdiovizualnih sredstev ni mogoče spodbujati miselne dejavnosti, saj s tem ni mogoče nadomestiti uporabe jezika, s katerim ne prenašamo samo informacij, ampak tudi mislimo. Razumevanje in trajnejše znanje nastajata predvsem v (kakovostnem) pogovoru, pri katerem učitelj pozorno posluša, se spoštljivo odziva in postopno vključuje vse večji krog učencev v razmišljanje, izmenjava in nadgradnjo idej. Njene upravičene kritike so deležni prevladujoči pogovori, pri katerih učenci le mehanično,

dobesedno obnavljajo snov prejšnje ure in učitelj ne izkoristi priložnosti za sprotno ugotavljanje in razvijanje razumevanja in mišljenja niti za vzpostavljanje pravil uspešnega govorno-poslušalskega sporazumevanja, pri katerem pa mora najprej sam predstavljati vzor.

Avtorica se ne zavzema le za ustvarjanje razmer za globlje razumevanje snovi (razsežnosti in vrste razumevanja izjemno dobro razloži), ampak tudi za učiteljevo empatično poslušanje, ki pri učencu zazna nebesedna sporočila, ki izraža skrb zanj, ga skuša videti na »njegovem bregu« in ga razumeti, zaznati njegove motive, čustva, interese, odnos do snovi, učitelja in součencev. Da bi učitelj razvil te zahtevne zmožnosti, bi se moral ozavestiti o lastnem poslušalskem vedenju, za kar potrebuje pomoč dobrih seminarjev in oporo v kolegih. Menim, da bi na temelju idej v tej knjigi lahko na marsikateri šoli organizirali »znotrajšolsko« izpopolnjevanje, temelječe tudi na analizi konkretnega dogajanja, spremljanega z vzajemnimi hospitacijami, z analizo videoposnetkov, začeni s tako preprostimi kazalniki, kot je čas, ki ga damo učencu za odgovor na kompleksnejše vprašanje, odziv, ki njega ali sošolce spodbudi k razvijanju začete misli. V prilogi najdemo tudi spisek pravil za dobro poslušanje in vprašalnik za oceno lastnega poslušalskega vedenja.

Na koncu upravičeno opozori šolske politike in druge, da je tudi učitelje treba poslušati, saj lahko »družba ustvarja boljše razmere na področju vzgoje in izobraževanja samo s sodelovanjem učiteljev ... Tako kot brez odprtega in občutljivega poslušanja učencev pri njih ni mogoče ustvariti znanja z razumevanjem, tudi brez odprtega in občutljivega poslušanja učiteljev ni mogoče spreminjati šole.« (str. 231)

Vse pogosteje se mi ob prebiranju tako odličnih in temeljnih knjig postavlja vprašanje, koliko učitelji in drugi strokovnjaki v današnjem življenjskem tempu sploh berejo in koliko prebrano vpliva na njihovo razmišljanje in ravnanje. Zato si včasih želim, čeprav sem IKT-skeptik, da bi imele tudi knjige, kot imajo mnoga e-besedila in sporočila, kazalnike pogostosti odpiranja sporočil, možnost izjavljanja »I like« ter sprotnih komentarjev in izmenjave mnenj o prebranem.

¹ Plut - Pregelj, L. (1984). Vpliv vaje v poslušanju in vprašanj na učenje s poslušanjem. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Plut - Pregelj, L. (1990). Učenje ob poslušanju. Ljubljana: DZS.

² Marentič Požarnik, B., Plut - Pregelj, L. (2009). Moč učnega pogovora – poti do znanja z razumevanjem. Ljubljana: DZS.